

UDK 339.9(510:4-191.2)
Biblid 0543-3657, 72 (2021)
God. LXXII, br. 1181, str. 5-22
Stručni rad
Primljen: 25.1.2021.
Prihvaćen 7.3.2021.
doi: https://doi.org/10.18485/iipe_mp.2021.72.1181.1

Liu ZUOKUI¹

„Saradnja Kine i zemalja CIE“ u toku velikih promena

SAŽETAK

Od pokretanja „Saradnje između Kine i država CIE“, pre osam godina, obe strane su načinile pozitivan napredak u saradnji na polju ekonomije, trgovine i investicija, kulturne razmene i građevinarstva. U toku promena, kakve nisu viđene u poslednjih sto godina, očuvan je temelj „Saradnje Kine i zemalja CIE“, međutim saradnja ulazi u fazu „duboke vode“ suočavajući se sa pojačanim intervencijama EU i igrama između Kine i SAD. Kako bi odgovorila na unutrašnje i spoljašnje izazove „Saradnja Kine i zemalja CIE“ bi trebalo da do kraja iskoristi različite prilike, da se stalno unapređuje, da aktivno gradi javno mnjenje, da podstiče privredna društva da preuzmu vođstvo, kao i da na pravi način reši probleme oko trgovinskog deficita.

Cljučne reči: „Saradnja Kine i zemalja CIE“, odnosi Kina-EU, kineska diplomatija.

Uvod

„Saradnja Kine i zemalja CIE“ predstavlja mehanizam međuregionalne saradnje koji Kina aktivno usklađuje i promovise shodno promenama na međunarodnoj sceni i potrebama zemalja Srednje i Istočne Evrope. U proteklih osam godina od pokretanja mehanizma, saradnja je ostvarila pozitivan napredak i donela bogato iskustvo. Međutim, usled promena

¹ Dr Liu Zuokui, direktor Departmana za Centralnu i Istočnu Evropu Instituta za evropske studije Kineske akademije društvenih nauka, generalni sekretar Kina-CEE think tanks mreže i potpredsednik Instituta Kina-CEE iz Budimpešte.

E-mail: liuzk@cass.org.cn

kakve nisu viđene u poslednjih sto godina, saradnja se suočila sa mnogim novim izazovima. Kako bi se podstakla stabilnost i dugoročna saradnja između Kine i zemalja Srednje i Istočne Evrope, potrebno je izvršiti savesno rezimiranje rezultata i iskustava, kao i sveobuhvatnu procenu prilika i izazova s kojim se suočava „Saradnja Kine i zemalja CIE“.

Osnovna dostignuća i iskustvo

U proteklih osam godina, „Saradnja Kine i zemalja CIE“ je napredovala i ostvarila niz dostignuća u oblasti praktične saradnje.

Napredak i udeo ekonomske i trgovinske saradnje
u stvarnoj saradnji između Kine i EU

U eri planske ekonomije, obim i razmera saradnje u oblasti ekonomije i trgovine između Kine i zemalja Centralne i Istočne Evrope (CIE) bili su relativno ograničeni. Stepenn internacionalizacije bio je relativno nizak, koncept tržišta slab, a ideološka i politička razmatranja su bila prioritet. Stoga su ekonomska i trgovinska saradnja u periodu Hladnog rata suštinski bile alat u službi političke saradnje. Mehanizam „Saradnje između Kine i zemalja CIE“ u potpunosti se razlikuje od ranijih modela saradnje, jer prati tržišne principe, zahteva usmerenost i liderstvo u trgovini. Ovaj mehanizam se rukovodi principom „politika daje platformu, a ekonomija izvedbu“.

Objektivno gledano, „Saradnja Kine i zemalja CIE“ od samog početka je napredovala u uslovima savladavanja raznih teškoća. Godine 2012, kineske kompanije koje su ušle na tržište Srednje i Istočne Evrope suočile su se sa politikom stroge štednje zemalja CIE, kao i opštom klimom lošeg ekonomskog razvoja u Evropskoj uniji. U isto vreme, u Kini su se kompanije našle usred nove faze razvoja označene kao „transformacija modela i usklađivanje struktura“. U ovom trenutku, osim revizije bezbednosti investiranja koje vrši EU, trzavica u trgovini između Kine i SAD, promena u politici EU prema Kini, saradnja između učesnica se suočava i sa pritiskom „dvostrukog pada“ svetske i domaće ekonomije. I pored gore navedenih poteškoća ekonomsko-trgovinska saradnja i saradnja na polju investicija između Kine i zemalja CIE beleži stabilan rast. Godine 2012, obim trgovine između Kine i zemalja CIE (bez Grčke) iznosio je US\$ 52,06 milijarde. Godine 2014, obim bilateralne trgovine prvi put je prešao 60 milijardi, dostigavši US\$ 60,22 milijarde. Godine 2016, u vreme kada je ukupan obim kineske spoljne trgovine opao za 6,8% a obim trgovine sa Evropom za 3,3%, obim trgovine sa 16 zemalja CIE preokrenuo je trend porastavši za 9,5%. Godine 2019, obim trgovine između Kine i zemalja CIE (sa Grčkom) dostigao je US\$ 95,452 milijardi, dok je povećanje na godišnjem nivou iznosilo 6,91%. Trgovina sa 16 zemalja CIE (bez Grčke) iznosila je US\$ 86,99 milijardi, što je povećanje od 67,1% u poređenju sa 2012. godinom. Godine 2012. trgovina između Kine i

zemalja CIE predstavljala je svega 1,35% od ukupne kineske spoljne trgovine i 7,62% od trgovine sa EU. Od 2019. udeo kineske trgovine sa zemljama CIE u odnosu na ukupnu spoljnu trgovinu i trgovinu sa Evropom porastao je na 1,9% odnosno 9,92%. Iako je udeo i dalje nizak, godišnje povećanje udela odslikava podizanje mesta koje trgovina sa CIE zauzima u Kini.² Kineske investicije u zemlje CIE takođe su se povećale sa 3 milijarde US\$ u 2014. godini na oko 10 milijardi US\$ u 2018. u oblasti proizvodnje mehanizacije, hemikalija, finansija, zaštite životne sredine, logistike, novih energija itd.³ Svi veliki investicioni projekti započeti u zemljama CIE, kao što su železnička pruga Mađarska–Srbija, auto-put sever-jug u Crnoj Gori, Kinesko–Evropska železnica, most na Pelješcu, toplana u Tuzli i rudnik bakra u Boru, postigli su rezultate. Uopšte uzev, obe strane su postigle pozitivne praktične rezultate u oblasti povezivanja, ekonomije, trgovine i finansija, zelene ekonomije i zaštite životne sredine, poljoprivredne saradnje i e-trgovine.

Početkom 2020. godine udružena Privredna komora Kine i zemalja CIE i mreža Trusta mozgova za razmenu i saradnju između Kine i zemalja CIE pokrenuli su zajedničku anketu o „Pogledu kineskih privrednih društava na poslovno okruženje u zemljama CIE“ (anketa će biti izdata 1.1.2020, pristupljeno dana 10.1.). Ukupno 109 državnih i privatnih privrednih društava koja su se bavila investiranjem, sklapanjem ugovora i trgovinom u Centralnoj i Istočnoj Evropi pristalo je da učestvuje u anketi. Prikupljeno je 117 investicionih projekata koji uglavnom obuhvataju glavne projekte kineskih privrednih društava u CIE.⁴ Anketa je pokazala da je skoro 38% od anketiranih privrednih društava osnovano pre pokretanja „Saradnje Kine i zemalja CIE“, dok je više od 44% privrednih društava osnovano posle pokretanja saradnje. Ovo pokazuje da broj privrednih društava koja su osnovana u proteklih osam godina nadmašuje broj osnovanih privrednih društava u ranijim godinama. Ovaj rezultat delimično objašnjava očigledan efekat koji mehanizam „Saradnje Kine i zemalja CIE“ ima na podsticaj kineskih privrednih društava da se otisnu u Srednju i Istočnu Evropu. Dalje, anketa je pokazala i da se više od 80% privrednih društava nada da će nastaviti da širi svoje poslovanje u Centralnoj i Istočnoj Evropi.⁵

² Na osnovu statistike carine NR Kine.

³ Luo Zhizhi, „Ministarstvo trgovine: Obim trgovine između Kine i 16 zemalja CIE iznosio je US\$ 82,2 milijardi 2018. godine“, *Ren Min Wang*, 29.5.2019. Internet, <http://finance.people.com.cn/n1/2019/0529/c1004-31109445.html>, 1/02/2020.

⁴ Udružena Privredna komora Kine i zemalja CIE i mreža Trusta mozgova za razmenu i saradnju između Kine i zemalja CIE, „Anketa o pogledu kineskih privrednih društava na poslovno okruženje u zemljama CIE“, projekat su zajednički finansirale udružena Privredna komora i mreža Trusta mozgova, januar 2020. godine.

⁵ Ibid.

Kulturna razmena je vrlo živa, bogata po sadržaju i formi

Kulturna razmena je jedan od stubova „Saradnje Kine i zemalja CIE“. Kulturna razmena između dveju strana postala je bliskija sa izvanrednim rezultatima, a ulazi u najaktivniji period od uspostavljanja diplomatskih odnosa.

Mreža kulturne razmene je vrlo bogata. Relevantne institucije u Kini su osnovale forume sa institucijama u zemljama CIE uključujući Forum za kulturnu saradnju između Kine i zemalja CIE, Dijalog o prosvetnoj politici Kina-zemlje CIE, Forum mladih političara Kine i zemalja CIE. Povećana je saradnja u oblasti medija, sporta, zdravlja, zaštite životne sredine. Kao odgovor na raznolikost i posebnu saradnju u oblasti kulturne razmene između Kine i zemalja CIE, kineska ministarstva inostranih poslova, prosvete, nauke i tehnologije, kulture⁶ uvela su brojne mere za promovisanje kulturne razmene, uključujući osnivanje posebnih fondova i posebne politike. Uz podsticaj i podršku vlade, mreža kulturne razmene je brzo uspostavljena.

Razmene između trusta mozgova ušle su u najaktivniji period u istoriji. Iako su trustovi mozgova Kine i zemalja CIE tokom istorije bili u kontaktu, institucionalizovani, sistematični kontakti velikih razmera su bili retkost. U decembru 2015. godine, zvanično je pokrenuta platforma trusta mozgova za koordinaciju i razmenu na visokom nivou između Kine i zemalja CIE – „Mreža za razmenu i saradnju trusta mozgova Kine i zemalja CIE“. Nakon toga, zvanično je osnovan Centar za globalno partnerstvo Kine i zemalja CIE u aprilu 2019. godine, što predstavlja još jedan važan mehanizam saradnje i razmene između trusta mozgova. U kontekstu u kome kineska vlada snažno promoviše stvaranje novih trustova mozgova, razmena osoblja u trustovima između dve strane je postala sistematičnija, odmerenija, a učestalost razmene i rezultati saradnje nadmašili su one u prošlosti.

Osnivaju se brojne jezičke, kulturne i prosvetne institucije kao i istraživački centri. Nakon pokretanja „Saradnje Kine i zemalja CIE“ obuhvat saradnje u oblasti prosvete između Kine i zemalja CIE nastavlja da se širi. Od 2018. godine, skoro 10.000 studenata bili su deo razmene između Kine i 16 zemalja CIE, među kojima više od 5.500 studenata iz Srednje i Istočne Evrope studira u Kini.⁷ Lokalni univerziteti u Kini su uveli jezike zemalja

⁶ Ministarstvo kulture je preimenovano u Ministarstvo kulture i turizma nakon institucionalnih reformi Državnog saveta 2018. godine.

⁷ Relevantni podaci uzeti su iz govora koji je održao Ambasador Huo Yuzhen, specijalni predstavnik za pitanja saradnje između Kine i zemalja CIE na „Završnoj ceremoniji lokalne saradnje Kina-zemlje CIE 2018. godine i Ceremoniji otvaranja prosvetne razmene i razmene mladih između Kine i zemalja CIE 2019. godine“. Vidi: „Godišnja ceremonija otvaranja prosvetne razmene i razmene mladih između Kine i zemalja CIE,

CIE kao glavne oblasti studiranja i druge relevantne glavne oblasti studiranja. Pre 2012. godine, samo dva univerziteta u Kini upisivala su studente na poljski kao glavnu oblast studiranja, sa najviše 15 diplomiranih studenata godišnje. Od 2014. godine, više od 10 univerziteta ima poljski kao glavnu oblast studiranja.⁸

Uspešno uspostavljanje različitih profesionalnih platformi, što je istaklo profesionalnost i efikasnost saradnje

Princip po kome su uspostavljane profesionalne platforme su smernice zvanične politike i dobrovoljno prihvatanje i učestvovanje privatnog sektora. Ovo takođe nije postojalo u ranijoj saradnji između Kine i zemalja CIE, a odražava novu ideju zajedničkog promovisanja saradnje u doba međunarodne saradnje i specijalizacije u podeli rada. Prema nepotpunim statističkim podacima, ima 37 profesionalnih platformi (uključujući i one u nastajanju) u okviru „Saradnje Kina-zemlje CIE“ koje uključuju turizam, univerzitete, promovisanje investiranja, poljoprivredu, transfer tehnologija, trust mozgova, infrastrukturu, logistiku, šumarstvo, zdravlje, pomorstvo, mala i Centralna preduzeća, kulturu, bankarstvo i zaštitu životne sredine.⁹ Glavne karakteristike ovih platformi su profesionalnost i efikasnost, pri čemu svaka od njih kao glavni cilj rada ili usluge ima određenu stručnu oblast. S obzirom na opšti okvir „Saradnje Kine i zemalja CIE“, implementacija i promovisanje profesionalnih platformi ima snažnu podršku i dobro je koordinisana sa promovisanjem i razvojem „Saradnje Kine i zemalja CIE“. Profesionalne platforme su se na ovaj način izdvojile iz puke paradigme saradnje među vladama i u prvi plan stavile profesionalnu saradnju različitih učesnika.

Centralizovana i lokalna saradnja po principu „pogon na dva točka“ podstiče entuzijazam za učešće u saradnji na lokalnom nivou

„Saradnja Kine i zemalja CIE“ usvojila je princip „pogona na dva točka“ u smislu centralizovane i lokalne saradnje. Mnoge lokalne uprave učestvuju u saradnji sa zemljama CIE sa neskrivenim entuzijazmom. Saradnja između

i niz aktivnosti koje su zajednički organizovane“, Sina finansije, 10.1.2019, Internet, <http://finance.sina.com.cn/roll/2019-01-10/doc-ihqhqcis4891991.shtml>, 01/02/2020.

⁸ Chen Siyang, „Kina i zemlje CIE kulturna razmena“, *Izveštaj o razvoju Evrope 2018–2019*, Izdavačka kuća za literaturu iz društvenih nauka, 2019, str. 274–275.

⁹ Mreža za razmenu i saradnju trusta mozgova Kine i zemalja CIE: „Analiza statusa i izgleda za formiranje platforme za saradnju u različitim oblastima u okviru „Saradnje Kine i zemalja CIE“, Fond za istraživanje odnosa Kine i zemalja CIE projekat iz 2019. godine.

Kine i zemalja CIE na lokalnom nivou takođe je ušla u najaktivniji period u istoriji. Kako bi promovisali globalno „istupanje“ lokalnih privrednih društava, postigli viši nivo otvaranja ka međunarodnoj saradnji, pospešili vidljivost i otvorenost, mnoge provincije poput Zhejianga, Liaoninga, Shandonga, Hebeijske uvele su planove za učešće u „Saradnji Kine i zemalja CIE“ i sprovele odgovarajuće aktivnosti. Prema kvantitativnoj proceni na osnovu pet aspekata: nivo povezanosti sa institucijama zemalja CIE, ekonomsko-trgovinska saradnja, usklađivanje politika, kulturna razmena i nivo učešća trusta mozgova, koju je sprovedla mreža za razmenu i saradnju trusta mozgova Kine i zemalja CIE, Ningbo, Tianjin, Peking, Xiamen, Shenzhen, Šangaj, Hangdžou, Chengdu, Dalian i Zhengzhou se nalaze među prvih deset, postavši lideri i značajni učesnici u „Saradnji Kine i zemalja CIE“.¹⁰ Od 31.12.2018. godine, Kina i 16 zemalja CIE ustanovile su 173 grada pobratima u 15 država osim Estonije. U periodu od 30 godina, od osamdesetih godina XX veka do 2012. godine ustanovljeno je 94 grada pobratima, a od 2012. do 2018. godine 79 gradova.¹¹

Širenje mreže saradnje je na prvom mestu pokazalo atraktivnost i vitalnost saradnje

Na samitu u Dubrovniku 2019. godine, Grčka je zvanično pozvana da se pridruži „Saradnji Kine i zemalja CIE“ i tako je postala 18. član. Grčka je deo regiona Balkana i Jugoistočne Evrope. Njeno pristupanje ne izlazi van prvobitnog okvira „Saradnje Kine i zemalja CIE“, a njen raznolik identitet, posebno to što je kolevka evropske civilizacije, stara evropska i razvijena država gde se kapitalizam razvijao drugačije nego u ostalim zemljama CIE, nesporno je dodatno obogatilo formu i sadržaj „Saradnje Kine i zemalja CIE“. Pristupanje Grčke je povećalo atraktivnost same „Saradnje Kine i zemalja CIE“ i dalo neke odgovore na sumnje u vezi sa saradnjom. Kina ne osniva „Klub bivših socijalističkih zemalja“ već saradnju zasniva na duhu otvorenosti i tolerancije. Grčka je zemlja drevne kulture, jaka pomorska civilizacija sa jakim pomorskim transportom. Nakon pristupanja Grčke, „Saradnja Kine i zemalja CIE“ dobila je novi polet i podršku u okviru razmene civilizacijskih tekovina i izgradnje pomorskog Puta svile. Intelktualci u Kini i inostranstvu dali su objašnjenje i napravili rezime uspešnog iskustva „Saradnje Kine i zemalja CIE“ s različitih aspekata.

¹⁰ Mreža za razmenu i saradnju trusta mozgova Kine i zemalja CIE, „Procena performansi lokalnog učešća u Saradnji Kine i zemalja CIE“, Izveštaj o istraživanju o posebnom projektu uspostavljanja trusta mozgova Kineske akademije društvenih nauka iz 2019. godine.

¹¹ Chen Siyang: „Kulturna razmena Kine i zemalja CIE“, op. cit., str. 271.

Kao prvo – usvajanje praktičnog i fleksibilnog smera saradnje. Neki intelektualci iz inostranstva to nazivaju pragmatičnim institucionalizmom,¹² odnosno „Saradnja Kine i zemalja CIE“ ne podleže strogim obavezujućim pravilima već je karakterišu praktična agenda, dobrovoljnost učešća i fleksibilnost saradnje, a pokreće je održiv ekonomsko-društveni razvoj i razvoj bezbednosnih interesa. Ovakvom saradnjom se ostvaruje institucionalizacija praktične saradnje u međunarodnoj praksi i neguju navike aktivne saradnje institucionalnih učesnika. Zemlje dobrovoljno biraju oblasti i metode učešća među mnogim postignutim oblastima saradnje i projektima.

Kao drugo – poštovanje principa „zajednička diskusija, izgradnja i raspodela benefita“. Neki kineski intelektualci veruju da je ovo važan pokušaj u ostvarenju ukupne diplomatske saradnje karakterističan za Kinu i velike strane zemlje¹³ (poznat i kao „1+N“ diplomatija). U središtu koncepta je vođstvo Kine, ali se poštuje princip „zajednička diskusija, izgradnja i raspodela benefita“. Samit lidera Kine i zemalja CIE rukovodi „Saradnjom Kine i zemalja CIE“, a dokument sa programskim smernicama se kreira svake godine. Centralnu ulogu ima Sekretarijat za saradnju koji je osnovala Kina. On je zadužen za koordinaciju i saradnju među relevantnim ministarstvima i sektorima na internom nivou, a eksternom za koordinaciju sa različitim zemljama partnerima. U procesu saradnje obe strane pregovaraju sa jednakih pozicija, a konsenzusom donose odluke o zajedničkim aktivnostima. Konačni rezultat projekta ne može se pripisati jednoj zemlji, već predstavlja „win-win“ ishod.

Kao treće – sledi se otvorena i inkluzivna platforma. Otvorenost i inkluzija su važni za održavanje pokretačke snage „Saradnje Kine i zemalja CIE“. Cilj stabilne i dugoročne saradnje postignut je stalnim upijanjem novih faktora saradnje i pokretačkih snaga, uključujući i treća lica i zainteresovane strane, kao i duh otvorenosti.¹⁴ Od uspostavljanja okvira „Saradnje Kine i zemalja CIE“ 2012. godine, zemlje i organizacije koje nisu obuhvaćene okvirom – Grčka (kasnije je postala punopravni član), Austrija, Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj, Belorusija, Švajcarska itd. iskazale su veliko interesovanje i nadu za učestvovanje u budućnosti. Na ranijim samitima lidera Kine i zemalja CIE, predstavnici institucija EU pozvani su da učestvuju. Kina takođe poziva institucije EU da daju predloge izvodljive saradnje, kao i da učestvuju u projektima, naglašavajući potrebu da se postupa po pravilima EU. Ceo proces saradnje je otvoren za različite učesnike

¹² Nataša Marić i Wei Ling, „Pragmatični institucionalizam: saradnja između Kine i zemalja Srednje i Istočne Evrope“, *Svetska ekonomija i politika*, Br. 7, 2018.

¹³ Hu Dawei, „Komentar sveukupne kineske kooperativne diplomatije“, *Istraživanje o međunarodnim pitanjima*, Br. 6, 2015.

¹⁴ Liu Zuokui, „Saradnja Kine i zemalja CIE predstavlja novi pokušaj Kine da izgradi novi tip međunarodnih odnosa“, *Savremeni svet*, br. 12, 2016, str. 36-39.

i treća lica, a sve zainteresovane strane mogu da biraju pravi trenutak za pridruživanje procesu saradnje kao i da to učine na fleksibilan način.

„Saradnja Kine i zemalja CIE“ je poduhvat bez presedana, a postupanje po konvencijama ne može da obezbedi održivost saradnje. Kina stalno obogaćuje i unapređuje platformu za saradnju nizom inovacija na polju sistema, misli i ponašanja. U eri globalizacije ovakva vrsta saradnje stvorila je među zemljama koje se razlikuju po društvenim sistemima, kulturi, tradiciji i fazama razvoja, novi model stvaranja međunarodnih odnosa zasnovanog na obostranom poštovanju, harmoničnoj koegzistenciji i saradnji uz obostranu korist.

Nove prilike i izazovi sa kojima se suočava saradnja

U bilo kom trenutku u istoriji, saradnja između zemalja ne može da izbegne uticaj međunarodne političke klime. Jedna od manifestacija velikih promena koje nisu viđene u poslednjih sto godina je i unutrašnji razvoj i rast Kine do ekonomske sile, kao i relativno slabljenje SAD i EU. Vidno je da su se na međunarodnoj sceni velikih sila desila strukturna prilagođavanja. Ova promena dovela je do intenzivnije diferencijacije i kombinovanja različitih regionalnih saradnji, što osim novih prilika za saradnju donosi i nove izazove.

Prilike koje je promena veka donela „Saradnji Kine i zemalja CIE“

Prvenstveno, došlo je do produbljivanja odnosa između Kine i zemalja CIE. Godine 2016, odnosi između Kine i Srbije i Kine i Poljske unapređeni su iz strateškog partnerstva u sveobuhvatno strateško partnerstvo, a odnosi između Kine i Češke Republike iz kooperativnog partnerstva u strateško partnerstvo. Godine 2017, odnos Kine i Mađarske unapređen je iz kooperativnog partnerstva u sveobuhvatno strateško partnerstvo, a 2019. godine Kina i Bugarska unapredile su odnos iz kooperativnog partnerstva u strateško partnerstvo. Ovo pokazuje da se produbljuje stepen bliske saradnje. Jačanje političkih odnosa obezbeđuje političku garanciju za dalji razvoj „Saradnje Kine i zemalja CIE“.

Dalje, zemlje CIE imaju jaku potrebu za specifičnom saradnjom sa Kinom. Kina i zemlje CIE imaju još dosta prostora za saradnju na polju investicija, industrije, turizma, tehnologije i kulturne razmene, što zahteva iscrpna istraživanja. Veliki jaz u potražnji i snažna želja za saradnjom sa Kinom kod zemalja CIE posebno se vidi u oblasti poljoprivrednog izvoza, grinfild investicija, izgradnje luka, obnove infrastrukture, energetskog razvoja, saradnje na inovacijama. Ovo potvrđuje i učestanost prisustva lidera pojedinačnih zemalja na ranijim samitima, kao i mnoga izneta očekivanja.

Na kraju, EU i dalje ima optimističan stav prema saradnji sa Kinom i insistira na korišćenju prilika i potencijala bilateralne saradnje. Iako EU sve

više Kinu doživljava kao zemlju u usponu koja dovodi u pitanje njene interese, politika EU je pragmatičnija. U proceni odnosa Kine i EU, naglašeno je nekoliko aspekata, odnosno, Kina je i dalje „partner“ i „partner u pregovorima“ Evropske unije. Ovaj odnos nije u potpunosti kompetitivan i insistira se na hodu „na obe noge“: s jedne strane, postavlja se pitanje interesa kao što je saradnja sa SAD koja od Kine traži da izvrši reforme i dâ koncesije u oblasti pristupa tržištu, zaštite intelektualne svojine, subvencija za privredna društva u vlasništvu države, obaveznog transfera tehnologije. Sa druge strane, potrebno je ojačati praktičnu saradnju sa Kinom. Na primer, u vezi sa inicijativom „Pojas i put“, EU i nekoliko zemalja članica usvojile su fleksibilan i pragmatičan pristup. Iako nije sa Kinom zvanično potpisala memorandum o saradnji na inicijativi „Pojas i put“ i ne daje političke izjave, EU je učestvovala u mnogim građevinskim projektima ove inicijative. Kada govorimo o posebnim interesima, EU donosi odluke na osnovu sopstvenih interesa. Na primer, kao odgovor na snažan otpor SAD prema Huawei 5G, EU u ovom slučaju ne podržava Ameriku. S jedne strane, ona se pridržava tržišnih principa, a s druge insistira da zemlje članice nezavisno biraju na osnovu sopstvene situacije. Stalne reforme koje Kina vrši u oblasti pristupa tržištu, zaštite intelektualne svojine i poslovnog okruženja, kao i davanje beneficija dovele su do toga da EU popusti u svojim zahtevima za reciprocitetom. Temelj saradnje Kine i EU je taj što su prilike i dalje brojnije od izazova, te saradnja može postati još bliskija. Prosperitetna saradnja između Kine i EU pomoći će produbljivanju „Saradnje Kine i zemalja CIE“.

I Evropska unija i velike evropske zemlje cene saradnju Kine i trećih lica. Uz saradnju Kine i trećih lica u zemljama Srednje i Istočne Evrope, obe strane mogu da udruže kapital, tehnologiju i iskustvo kako bi povećali obostranu korist. Saradnja Kine i EU sa trećim licima velikih evropskih zemalja počela je u zemljama CIE. U novembru 2019. godine, zvanično je počela izgradnja deonice Čapljina BiH dela „5C koridora“ Pan evropskog auto-puta koju vodi Kineska državna korporacija za izgradnju (*China State Construction Corporation*) i Kineska korporacija za izgradnju i električnu energiju (*China Power Construction Corporation*). Vrednost projekta iznosi oko 100 miliona evra, a finansiranje je obezbedila Evropska investiciona banka. Ovo je prvi tripartitni projekat saradnje između kineskog privrednog društva EU i Bosne i Hercegovine. Projekat Devonia fabrike cementa, koji Kina izvodi u Bugarskoj, finansirala je Italijanska grupacija za cement, a ugovorila Sinoma Costruction, čime je obezbeđeno više od 4.000 radnih mesta u tom području. Projekat izgradnje mosta na Pelješcu ugovorila je Kineska grupacija za mostogradnju i puteve (*China Road and Bridge Group*). To je najveći projekat saradnje između Kine i Hrvatske sa ukupnim troškovima koji se procenjuju na 357 miliona evra i predstavlja model uspešne saradnje sa trećim licima.

Promena veka donela je višestruke izazove „Saradnji Kine i zemalja CIE“

Kao prvo, probleme u „Saradnji Kine i zemalja CIE“ tek treba rešavati. Nakon što je saradnja Kine i zemalja CIE ušla u osmu godinu, usled dubokih promena na lokalnoj i globalnoj sceni, saradnja koja je ušla u „zonu duboke vode“ doživela je pojavu mnogih novih problema kao i izvestan rast starih.

1. Problem trgovinskog deficita. Kina je uvek beležila suficit u trgovini sa zemljama CIE. Prema statistici Ministarstva privrede Kine, u 2019. uvoz u oblasti trgovine između Kine i zemalja CIE (17 zemalja) iznosio je US\$ 24,84 milijarde, a izvoz US\$ 70,60 milijardi. Ukupan suficit Kine u trgovini sa zemljama CIE iznosio je US\$ 45,78 milijardi. Od 17 zemalja suficit Slovačke u trgovini sa Kinom iznosi oko US\$ 3,05 milijardi, a suficit Severne Makedonije oko US\$ 10 miliona. Sve ostale zemlje CIE beleže deficit u trgovini sa Kinom. Poljska, Češka Republika i Grčka redom imaju deficit od oko US\$ 19,93 milijarde, US\$ 8,34 milijarde i US\$ 7,01 milijarde. Preostalih 12 zemalja CIE ima trgovinski deficit sa Kinom ispod US\$ 3 milijarde.¹⁵ Zemlje poput Poljske i Češke Republike izrazile su nezadovoljstvo zbog nemogućnosti da neke proizvode plasiraju na kinesko tržište, verujući da je „Saradnja Kine i zemalja CIE“ povoljna samo za Kinu.¹⁶ Poljski trust mozgova objavio je članak u kome se navodi da postoji nejednakost u trgovini između Kine i Poljske, te da postoje teškoće u plasiranju poljskih proizvoda na kinesko tržište. Kvalitet i cena proizvoda uvezenih iz Kine u oblasti tekstila i odeće, metalnih proizvoda, kože i robe široke potrošnje u konkurenciji sa poljskim domaćim proizvodima oštetili su poljsku industriju i uticali na izvozni kapacitet povezanih industrija.¹⁷
2. Izvoz poljoprivrednih proizvoda u Kinu. Izvoz poljoprivrednih proizvoda u Kinu sa sobom nosi brigu oko pristupa kineskom tržištu. S obzirom na to da su većina zemalja CIE proizvođači poljoprivrednih proizvoda oni imaju hitnu potrebu da proizvode plasiraju u Kinu. S toga je njihova briga prevazišla pitanje pristupa kineskom tržištu, a problem

¹⁵ Vidi statistiku Evropskog odseka Ministarstva privrede Narodne republike Kine: „Statistika trgovine Kine i evropskih zemalja za januar-decembar 2019. godine“, 2.3.2020, Internet, <http://ozs.mofcom.gov.cn/article/zojmgx/date/202003/20200302941074.shtml>, 07/03/2020.

¹⁶ Xu Yixiang, *From 16+1 to 17+1: The EU's Challenge from the Rebranded China-CEEC Initiative*, American Institute for Contemporary German Studies, April 26, 2019, Internet, <https://www.aicgs.org/2019/04/from-161-to-171-the-eus-challenge-from-the-rebranded-china-ceec-initiative/>, 01/02/2020.

¹⁷ Łukasz Sarek, *Poland and the EU: Seeking a Two-way Street with China*, The Warsaw Institute, March 30, 2018, Internet, <https://warsawinstitute.org/poland-eu-seeking-two-way-street-china/>, 01/02/2020.

je postao jedno od glavnih pitanja u korist poboljšanja saradnje Kine i zemalja CIE. S kineskog aspekta, iako poljoprivredni proizvodi iz zemalja CIE imaju određene karakteristike, količine proizvoda su razbacane, kapacitet proizvodnje nije dovoljan i popularnost nije velika. Iako je Kina u manjem obimu uvela neke poljoprivredne proizvode iz zemalja CIE na svoje tržište preko kinesko-evropske železnice i platformi za e-trgovinu, postoje mnoge teškoće da proizvodi dođu na kinesko tržište kontinuirano i u dovoljnom broju.

3. Promene lokalne političke situacije otežava napredovanje projekta. U Centralnoj i Istočnoj Evropi ima mnogo zemalja, a njihova politička situacija je složena i promenjiva što ometa mnoge velike projekte u oblasti saradnje i dovodi do nejednake implementacije: zemlje koje imaju stabilnu političku situaciju i koje su posvećene promovisanju saradnje sa Kinom imaju više projekata i obrnuto. Na primer, zbog promena političke situacije u Rumuniji došlo je do stalnog odlaganja projekata. Prvi je veliki projekat saradnje Kine i Rumunije u sektoru energetike – projekat nuklearne elektrane Cernavoda. Kineska grupacija za nuklearnu energiju (*China General Nuclear Power Group*, u daljem tekstu CGN) radi na ovom projektu od septembra 2010, međutim usled čestih promena političke situacije u Rumuniji i različitih interesa među političkim partijama, projekat je obustavljen do dolaska nove vlade. U januaru 2020. godine Premijer Ludvik Orban izjavio je da obustavlja saradnju sa CGN na projektu. Drugi je saradnja na projektu saobraćajne infrastrukture Kine i Rumunije. U julu 2018. godine Nacionalna kineska komisija za reforme i razvoj i Ministarstvo saobraćaja Rumunije potpisali su memorandum o razumevanju u vezi sa saradnjom na saobraćaju i infrastrukturi. Godine 2019, Kineska grupacija za komunikacije i izgradnju (*China Communications Construction Group*) zajedno sa lokanim kompanijama iz Turske, Francuske i Rumunije, učestvovala je u pregovorima sa rumunskom vladom u vezi projekta za auto-put Ploiesti-Brasov i napravljen je pozitivan pomak. U oktobru 2019. godine, kada je ugovor o saradnji na izgradnji auto-puta bio spreman, Rumunija je ponovo zapala u političku krizu. Vlada Socijal-demokratske partije je završila mandat, a vlada Nacionalne liberalna partije je najavila ukidanje projekta.
4. Povezivanje ljudi je još u povelju. Između Kine i zemalja CIE postoje razlike u ideologiji i vrednostima. Neke zemlje se ne slažu sa kineskim modelom razvoja i načinom na koji se promoviše inicijativa za saradnju. Nakon više od deset godina od dramatičnih promena nastalih ulaskom zemalja Istočne Evrope u Evropsku uniju, narodi zemalja CIE i Kine ignorišu jedni druge i nemaju međusobno razumevanje. Kad se tome pridodaju i različiti putevi i modeli razvoja, među stranama je došlo do izvesnog otuđenja. U zemljama Srednje Evrope poput Poljske i Češke Republike, često se u javnom mnjenju čuju glasovi neprijateljstva prema

Kini, a uspostavljanje međuljudskih odnosa u okviru saradnje Kine i zemalja CIE je narušeno.

Kao drugo, pojačane mere intervencije EU predstavljaju izazov za „Saradnju Kine i zemalja CIE“. Poslednjih godina, sumnje EU u vezi sa Kinom su se povećale, kao i negativni aspekti njene politike prema Kini. Godine 2016, Evropska unija je najavila da neće priznati Kini pun status tržišne ekonomije u Svetskoj trgovinskoj organizaciji (STO), što je imalo ozbiljan negativan uticaj na političko poverenje Kine i Evrope. Godine 2017, glavne zemlje EU počele su da sprovode reviziju bezbednosti investicija za aktivnosti Kine koja je stupila na snagu 2019. godine. Njena implementacija u 2020. godini će ozbiljno uticati na investicije kineskih kompanija u zemlje CIE. Godine 2019. Evropska unija je izdala „Strateški pregled odnosa Kine i EU“,¹⁸ gde se Kina navodi kao „partner u pregovorima“, „kooperativni partner“, „ekonomska konkurencija“ i „sistemski protivnik“. Uopšte uzet, EU je u poslednje dve godine često usklađivala svoju politiku prema Kini. Osim isticanja prilika za saradnju između dve strane u oblasti globalne uprave, klimatskih promena i regionalnih konflikata, EU takođe insistira da njena politika prema Kini treba da se „oprosti od naivnosti“ te je značajno naglasila kompetitivnost bilateralnih odnosa.

Do zatezanja odnosa došlo je i zbog kontinuirane EU politike intervencija u ključnim oblastima koje obuhvataju inicijativu „Pojas i put“ i „Saradnju Kine i zemalja CIE“. S jedne strane, kao odgovor na inicijativu „Pojas i put“, u septembru 2018. godine, Evropska unija je izdala prvo zajedničko saopštenje „Saopštenje o Evroaziji: EU strateški elementi“, gde je podrobno objašnjena nova strategija EU za promovisanje povezanosti sa Evroazijom,¹⁹ pri čemu je naglasak na „održivoj, sveobuhvatnoj povezanosti zasnovanoj na pravilima“. Namera da se odgovori na kinesku inicijativu je očigledna. U septembru 2019. godine, Evropska unija i Japan su potpisali „Sporazum o održivoj i visokokvalitetnoj povezanosti i partnerstvu Japana i Evrope“,²⁰ u kojem se naglašava održivost povezanosti u oblasti životne sredine i finansija. Takođe se promoviše povezanost na osnovu pravila i vrednosti,

¹⁸ European Commission, *EU-China: A Strategic Outlook*, March 12, 2019, Internet, <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-eu-china-a-strategic-outlook.pdf>, 01/02/2020.

¹⁹ European Commission, „Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank: Connecting Europe and Asia-Building Blocks for an EU Strategy“, Brussels, September 19, 2018, JOIN (2018) 31 final.

²⁰ EEAS, *The Partnership on Sustainable Connectivity and Quality Infrastructure between European Union and Japan*, October 9, 2019, Internet, https://eeas.europa.eu/delegations/kyrgyz-republic_en/68544/The%20Partnership%20on%20Sustainable%20Connectivity%20and%20Quality%20Infrastructure%20between%20the%20European%20Union%20and%20Japan, 01/02/2020, 20/02/2020.

slobode, otvorenosti itd. Prilično je očigledna namera EU da se ujedini sa Japanom i da pojača svoj glas na polju povezanosti. Sa druge strane, EU uređuje prostor za saradnju između Kine i zemalja Zapadnog Balkana preko „politike proširenja“. U proteklih osam godina „Saradnje Kine i zemalja CIE“, kineske investicije u infrastrukturu i energiju donele su značajan napredak na Zapadni Balkan, što je privuklo pažnju Evropske unije. U novoj verziji dokumenta o „politici proširenja“ za Zapadni Balkan „Jačanje procesa pridruživanja – izgledi za pridruživanje Zapadnog Balkana“ koji je izdat 5. februara 2020, EU je dodala nove uslove za pristupanje Zapadnog Balkana EU, naglasivši važnost geopolitičkih faktora u pregovorima o pridruživanju EU. Takođe je zabeleženo i da su zemlje Zapadnog Balkana u obavezi da reše „loš uticaj“ trećih zemalja. Prilikom rešavanja lošeg uticaja zemlje Zapadnog Balkana su u obavezi da omoguće EU da vidi da one ulažu „uverljiv“ napor. „Treće zemlje“ se odnosi na zemlje poput Kine i Rusije.²¹

Treće, igra između Kine i SAD takođe vrši pritisak na „Saradnju Kine i zemalja CIE“. SAD više ne kriju svoj kompetitivni odnos prema Kini, pri čemu su okarakterisale Kinu kao konkurenta i najveću pretnju ideologiji i vrednostima.²² SAD su počele najveći trgovinski rat u istoriji sa Kinom kako bi ograničile visoko-tehnološki razvoj Kine, pri čemu direktno koriste Srednju i Istočnu Evropu, pa čak i Evropu kao bojno polje da potčine Kinu u oblastima kao što su inicijativa „Pojas i put“ i 5G. Kisindžer takođe veruje da se „odnosi Kine i SAD nikada neće vratiti na one od pre“, te da je otpočela nova ere pune kompetitivnosti između ove dve strane. SAD nastoji da okleveće inicijativu „Pojas i put“ i „Saradnju Kine i zemalja CIE“ kao koncepte koji stvaraju „dužničku zamku“ i vode ka korupciji i netransparentnoj saradnji. Pozivajući se na informacionu i ekonomsku bezbednost, SAD „vrše pritisak“ na zemlje CIE i nastoje da im nature odbiju kinesku kompaniju Huawei. U februaru 2019. godine, Državni sekretar SAD Pompeo posetio je Mađarsku, Slovačku, Poljsku i druge zemlje Srednje i Istočne Evrope i pokrenuo je aktivnosti lobiranja kako bi se diskreditovale Rusija i Kina i pretnje po bezbednost i naglasila važnost promovisanja demokratije, vladavine prava i ljudskih prava. Pod uticajem navedenih faktora, Estonija, Letonija, Litvanija, Slovačka i druge zemlje označile su Kinu kao „pretnju po bezbednost“ u svojim dokumentima u vezi sa politikom

²¹ European Commission, *Enhancing the Accession Process – A Credible EU Perspective for the Western Balkans*, February 5, 2020, Internet, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/enlargement-methodology_en.pdf, 20/02/2020.

²² The White House, “National Security Strategy of the United States of America”, December 2017, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>; Edward Wong, “U.S. Versus China: A New Era of Great Power Competition, but without Boundaries”, *The New York Times*, June 26, 2019, Internet, <https://www.nytimes.com/2019/06/26/world/asia/united-states-china-conflict.html>, 01/02.2020.

prema Kini. Nakon izbijanja trgovinskog rata između Kine i SAD, neke od zemalja CIE pod uticajem SAD iskoristile su „pitanja bezbednosti“ kao izgovor da isključe kineske kompanije iz učešća u komunikacionim i infrastrukturnim projektima. Zemlje poput Poljske, Češke Republike i Rumunije su eksplicitno ili implicitno usvojile stav protiv Huawei po pitanju 5G. Litvanija je odložila učešće kineskih kompanija na tenderu za projekat luke Klaipeda zbog brige oko bezbednosti sredstava.

Zaključna razmatranja

Suočena sa promenom veka, „Saradnja Kine i zemalja CIE“ treba da se zasniva na pragmatizmu, kako bi se saradnja koja je korisna za obe strane duboko ugnezdila u srca naroda i kako bi zemlje CIE ponovo imale osećaj da ostvaruju dobitak.

Dalja konsolidacija osnove javnog mnjenja

U osam godina od pokretanja „Saradnje Kine i zemalja CIE“, bilateralni odnosi Kine i zemalja CIE doživeli su fluktuaciju, a neke od zemalja su ažurirale svoje politike prema Kini. Ako se vratimo na osnovne uzroke vidimo da je osnova javnog mnjenja veoma važna. Na primer, većina zemalja CIE poput Grčke i Srbije imaju dobru i čvrstu osnovu javnog mnjenja po pitanju Kine. Usponi i padovi bilateralnih odnosa ne zavise od političke partije ili vlade na vlasti.

Zemlje Srednje i Istočne Evrope su prvo uspostavile diplomatske donose sa Kinom, a dve strane imaju dugu istoriju prijateljskih odnosa. Završetkom Hladnog rata i okretanjem zemalja ka Zapadu, pojavio se očigledan jaz u uticaju kulturne razmene Kine u regionu, ali je osnova prijateljstva koje nije povezano sa vladom i dalje bolja nego ona sa starom Evropom. Kina treba aktivno da uči iz iskustva evropskih zemalja i SAD. Treba da izgradi novi model kulturne razmene sa Evropom „zasnovan na društvu (uključujući privredna društva), a pod vođstvom vlade“, kako bi ojačala prijateljsku razmenu između ljudi i unela više truda u formiranje javnog mnjenja.

Privredna društva u vodećoj ulozi

„Saradnja Kine i zemalja CIE“ naglašava pragmatizam, a saradnja u oblasti ekonomije, trgovine i investicija zauzima važno mesto.

Podsticanje kineskih privrednih društava da investiraju i pokreću poslove u zemljama CIE je garancija za produbljivanje praktične saradnje i najosnovnija garancija održavanja prijateljskih odnosa između strana. Kina treba da nastavi da podstiče entuzijazam privrednih društava da „istupe“, da promoviše lokalizaciju privrednih društava, poštovanje pravila EU,

poštovanje društvene odgovornosti, saradnju sa trećim licima i aktivno podstiče privredna društva da preuzimaju ulogu u dijalogu sa javnim mnijenjem, kako bi se povećao zlatni standard praktične saradnje.

Praktična saradnja takođe treba više da se bavi postizanjem visokokvalitetnog i održivog razvoja. Privredna društva treba da se posvete traženju prilika za razvoj u oblasti zelene ekonomije, smanjenja emisije ugljenika, energetske efikasnosti i digitalizacije, kako bi „Saradnja Kine i zemalja CIE“ zaista doprinosila korisnim odnosima između Kine i EU. Istovremeno, potrebno je da u potpunosti omogućimo malim i srednjim privrednim društvima da promovišu grinfild investicije ili posebne investicije u zemlje CIE kako bi se obogatila praktična saradnja između Kine i zemalja CIE.

Rešavanje problema trgovinskog deficita razložno i uz dokaze

Trgovinski deficit je jedna od glavnih briga zemalja CIE. Kako bismo rešili problem deficita moramo biti razložni i proaktivni. U smislu „razložnosti“ i „utemeljenosti“, potrebno je da tragamo za istinom kako bismo uočili izvor trgovinskog deficita i kako bi Kina mogla da zauzme stav po ovom pitanju, a to je „teorija u tri teze“: Prvo – trgovinski deficit je uglavnom rezultat globalne industrijske podele rada i ne zavisi samo od mera koje vlada preduzima. Međutim, kineska vlada je i dalje voljna da rešava trgovinski deficit posebnom analizom specifičnih problema zemalja CIE, i poziva zemlje CIE da iskoriste dobrobit učestvujući u procesu kontinuiranih reformi i otvaranja. Drugo – potrebno je objektivno sagledati trgovinski deficit. Trgovinski deficit nije imao negativan uticaj na ekonomski razvoj zemalja CIE. Kineski visokokvalitetni proizvodi po niskoj ceni doneli su veliku dobrobit narodima zemalja CIE. Treće, trgovinski deficit nije apsolutan. Postojeće trgovinske metode izračunavanja nisu naučne ni sveobuhvatne, a trgovina uslugama nije uključena u statistiku. Na primer, broj kineskih turista koji putuju u zemlje CIE se značajno povećao, što je dovelo do razvoja lokalne uslužne industrije. Porast broja turista iz Srednje i Istočne Evrope koji dolaze u Kinu nije očigledan. Zemlje CIE imaju „suficit“ u turizmu u odnosu na Kinu.

U smislu specifičnih „akcija“, prikladno je predložiti da obe strane ojačaju koordinaciju politika i da smanje trgovinski deficit putem praktičnih mera: daljim povećanjem broja turista koji posećuju zemlje CIE kako bi se stimulisao razvoj lokalne uslužne industrije, osnaživanjem saradnje strana u oblastima animacije, igara, filma i televizije, ostvarivanjem obostrane koristi od industrije kulture i društvenih benefita. Ojačavanjem razmene i saradnje strana u oblasti digitalne industrije, mehanizacije, industrije visoke preciznosti itd. kako bi se promovisalo povezivanje industrija „skrivenih šampiona“ u zemljama CIE, i u potpunosti iskoristio potencijal strana da se nadopunjuju po pitanju tržišta,

znanja i resursa. Promovisanjem entuzijazma lokalnih i nevladinih sektora obe strane radi učešća u „Saradnji Kina i zemlje CIE“.

Oснаživanje saradnje na multilateralnim poljima

Kina i zemlje CIE su aktivno promovisale saradnju na platformama kao što su Ujedinjene nacije, Svetska trgovinska organizacija, Azijska infrastrukturna investiciona banka kako bi se podigla svest o zajedničkoj sudbini i zajedničkim benefitima. Potrebno je svesno učestvovanje u regionalnim organizacijama, forumima i inicijativama koje su pokrenule ili u kojima zemlje CIE imaju interes, kao što su strategija za Dunavski region, Crnomorska ekonomska saradnja, Istočni program partnerstva itd. Takođe je potrebno aktivno učestvovati na forumima poput Foruma u Dubrovniku, Strateškog foruma na Bledu, Foruma u Bukureštu, Foruma u Rigi, Evropskog ekonomskog foruma u Katovicama, i drugim važnim forumima u Centralnoj i Istočnoj Evropi. Sve ovo, zajedno sa učešćem na stručnim sajamovima, sastancima za razmenu, omogućiće stvaranje bliskih mreža saradnje i multidimenzionalnih veza.

Formiranje profesionalne platforme za saradnju

Postoji skoro 40 stručnih koordinacionih mehanizama ili platformi koje su osnovala Kina i zemlje CIE, a koje su odigrale važnu ulogu, posebno platforme za turizam, lokalnu zajednicu, poljoprivredu, šumarstvo, trust mozgova. Sve one su dokaz da Kina i zemlje CIE igraju na kartu svojih raznoraznih prednosti. Međutim, sa povećanjem različitih mehanizama za koordinaciju i platformi, kao i usled diversifikacije sadržaja i karakteristika upravljanje i usmeravanje je postalo znatno komplikovanije. Vlada treba da ojača usmeravanje raznih mehanizama koordinacije kako bi se izbegao nered i delovanje po sopstvenoj volji. Svi mehanizmi koordinacije ili platforme treba da se pridržavaju principa nezavisnog i dobrovoljnog delovanja, a vlada treba da se pridržava metoda kombinovane „decentralizacije, uprave i služenja“, kako bi se podstakla vitalnost svake platforme i naglasila praktičnost i saradnja u cilju postizanja rezultata. U isto vreme, potrebno je da aktivno promoviramo uzajamno nadopunjavanje platformi, da ohrabrujemo osnivanje i udruživanje platformi i ojačavamo funkcionalnu integraciju kako bismo se zajedno širili i jačali.

Bibliografija

- Dawei, Hu, „Komentar sveukupne kineske kooperativne diplomatije“, *Istraživanje o međunarodnim pitanjima*, Br. 6, 2015.
- EEAS, *The Partnership on Sustainable Connectivity and Quality Infrastructure between European Union and Japan*, October 9, 2019, Internet, <https://eeas>.

- europa.eu/delegations/kyrgyz-republic_en/68544/The%20Partnership%20on%20Sustainable%20Connectivity%20and%20Quality%20Infrastructure%20between%20the%20European%20Union%20and%20Japan, 01/02/2020.
- European Commission, *EU-China: A Strategic Outlook*, March 12, 2019, Internet, <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-eu-china-a-strategic-outlook.pdf>, 01/02/2020.
- European Commission, "Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank: Connecting Europe and Asia-Building Blocks for an EU Strategy", Brussels, September 19, 2018, JOIN (2018) 31 final.
- European Commission, *Enhancing the Accession Process – A Credible EU Perspective for the Western Balkans*, February 5, 2020, Internet, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/enlargement-methodology_en.pdf, 20/02/2020.
- „Godišnja ceremonija otvaranja prosvetne razmene i razmene mladih između Kine i zemalja CIE, i niz aktivnosti koje su zajednički organizovane“, *Sina finansije*, 10.1.2019, Internet, <http://finance.sina.com.cn/roll/2019-01-10/doc-ihqhqcis4891991.shtml>, 01/02/2020.
- Marić, Nataša i Ling, Wei, „Pragmatični institucionalizam: saradnja između Kine i zemalja Srednje i Istočne Evrope“, *Svetska ekonomija i politika*, br. 7, 2018.
- Mreža za razmenu i saradnju trusta mozgova Kine i zemalja CIE, „Analiza statusa i izgleda za formiranje platforme za saradnju u različitim oblastima u okviru Saradnje Kine i zemalja CIE“, Fond za istraživanje odnosa Kine i zemalja CIE projekat iz 2019. godine.
- Mreža za razmenu i saradnju trusta mozgova Kine i zemalja CIE, „Procena performansi lokalnog učešća u Saradnji Kine i zemalja CIE“, Izveštaj o istraživanju o posebnom projektu uspostavljanja trusta mozgova Kineske akademije društvenih nauka iz 2019. godine.
- Udružena Privredna komora Kine i zemalja CIE i mreža Trusta mozgova za razmenu i saradnju između Kine i zemalja CIE, „Anketa o pogledu kineskih privrednih društava na poslovno okruženje u zemljama CIE“, projekat su zajednički finansirale udružena Privredna komora i mreža Trusta mozgova, januar 2020. godine.
- Sarek, Łukasz, *Poland and the EU: Seeking a Two-way Street with China*, The Warsaw Institute, March 30, 2018, Internet, <https://warsawinstitute.org/poland-eu-seeking-two-way-street-china/>, 01/02/2020.
- Siyang, Chen, „Kina i zemlje CIE kulturna razmena“, *Izveštaj o razvoju Evrope 2018–2019*, Izdavačka kuća za literaturu iz društvenih nauka, 2019.

- „Statistika trgovine Kine i evropskih zemalja za januar–decembar 2019. godine“, 2.3.2020, Internet, <http://ozs.mofcom.gov.cn/article/zojmgx/date/202003/20200302941074.shtml>, 07/03/2020.
- The White House, “National Security Strategy of the United States of America,” December 2017, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>, 01/02/2020.
- Wong, Edward, “U.S. Versus China: A New Era of Great Power Competition, but without Boundaries”, *The New York Times*, June 26, 2019, Internet, <https://www.nytimes.com/2019/06/26/world/asia/united-states-china-conflict.html>, 01/02.2020.
- Yixiang, Xu, *From 16+1 to 17+1: The EU’s Challenge from the Rebranded China-CEEC Initiative*, American Institute for Contemporary German Studies, April 26, 2019, Internet, <https://www.aicgs.org/2019/04/from-161-to-171-the-eus-challenge-from-the-rebranded-china-ceec-initiative/>, 01/02/2020.
- Zhizhi, Luo, „Ministarstvo trgovine: Obim trgovine između Kine i 16 zemalja CIE iznosio je US\$ 82,2 milijardi 2018. godine“, *Ren Min Wang*, 29.5.2019, Internet, <http://finance.people.com.cn/n1/2019/0529/c1004-31109445.html>, 1/02/2020.
- Zuokui, Liu, „Saradnja Kine i zemalja CIE predstavlja novi pokušaj Kine da izgradi novi tip međunarodnih odnosa“, *Savremeni svet*, br. 12, 2016.

COOPERATION BETWEEN CHINA AND CEE COUNTRIES DURING MAJOR CHANGES

ABSTRACT

Since the launch of the Cooperation between China and Central and Eastern European Countries eight years ago, both sides have made positive progress in cooperation in the fields of economics, trade and investment, cultural exchange, and construction. During the changes unseen in the last hundred years, the foundation of China-CEEC cooperation has been preserved. However, this cooperation is entering the “deep water” phase, facing increased EU interventions and games between China and the United States. In order to respond to internal and external challenges, China-CEEC cooperation should take full advantage of various opportunities, constantly improve, actively build public opinion, encourage companies to take the lead and solve problems around the trade deficit in the right way.

Keywords: China-CEEC cooperation, China-EU relations, Chinese diplomacy.